

Linksom of rechtsom?

Nico van Horn

Nee, geen verhaal over de verkiezingscampagne, de politieke koers van een partij of de vorming van een nieuw kabinet, dit gaat over schaatsen. De vraag waarom schaatsers bij wedstrijden altijd linksom gaan, en nooit eens rechts hield de gemoederen danig bezig op vrijdag 17 november 2006. Stichting de Sportwereld had een avond belegd in de kantine van IJclub Haarlem, die op alle mogelijke manieren deze avond had gefaciliteerd. Zelfs vrij uitzicht over de semi-overdekte ijsbaan Kennemerland was daarbij inbegrepen.

Onder de titel *Flitsen uit het schaatsverleden* belichtten drie sprekers afwisselende onderwerpen uit de Nederlandse en internationale schaatsgeschiedenis. Als eerste trad Hedman Bijlsma aan, verantwoordelijk voor de serie *Schaatsseizoen* en een fiks aantal werken over de schaatsport. De ruim dertig aanwezigen zagen aan de hand van een fraaie powerpoint-presentatie de ontwikkeling, verleden, heden en toekomst van het kortebaanschaatsen. Bijlsma betoogde dat rond 1880 de schaatsport door de hogere klassen werd ingepalmd, door langebaanwedstrijden (dit wil zeggen vanaf 500 meter) uit te schrijven met een sterke reglementering, en nauw voorgeschreven omstandigheden. Zeg maar de strijd tussen KNSB en de Bond van IJclubs. Het pure rijden uit plezier, over 160 meter, de courante afstand in Friesland, dreigde daarmee snel ten onder te gaan. De hoge heren (nee, we hebben het nog steeds niet over de verkiezingen) meenden dat het geven van geldprijzen en andere trofeeën niet de ware sporter-amateur mocht verblinden. Opvallend is wel dat de vrouwen bij het kortebaanschaatsen een veel grotere rol spelden, dan bij het 'rondjesrijden'. De ontwikkeling van de vrouwensport bij schaatsen is, in Nederland, pas goed op gang gekomen door Atje Keulen-Deelstra, overigens van huis uit kortebaanrijdster. Bijlsma heeft een flink aantal historische afbeeldingen weten te verzamelen en lardeerde daarmee zijn fraaie betoog.

Max Dohle, tekstschijver en baas van de website www.zwartijs.nl en www.werkijs.nl liet, in het kader van de geschiedenis en geschiedschrijving van het schaatsen, ons meedelen in zijn nieuw-ontworpen "canon" van het schaatsen. Grote teleurstelling voor mij persoonlijk was wel dat de heilige Liduina, een van de iconen uit mijn kindsheid, niet eens de patrones van het schaatsen is. Daar moet een onderzoekscommissie maar eens het licht over laten schijnen. Dohle ging in

op de veronderstelde romantiek bij het schaatsen ('iedereen van hoog tot laag op hetzelfde ijs'). Baanvegers die vanaf 1860 in dienst kwamen bij de ijsclubs waren niet slechts werknemers. Het betekende ook dat de ijsclubs controle kregen op deze groep mensen die vaak willekeurig en ongereguleerd stukken ijs afbakenden en passagegeld vroegen. Dohle is geen fan van 'binnenschaatsen': schaatsen is een buitensport. Al in 1812 publiceerde Jan Geus een geschrift over schaatsen, in 1881 kwam Van Buttingha Wichers met een standaardwerk voor de dag.

Op het ogenblik, met het gebruik van kunstijs, lijkt het materiaal belangrijker te zijn dan het schaatsen zelf. De vlam sloeg bij de discussie in de pan toen het linksom of rechtsom schaatsen ter sprake kwam. Allerlei theorieën buitelden over elkaar heen (Engels verkeer, linksbenen en rechtspoten, de Olympische Spelen van 1908, invloed van atletiek). Duidelijk is wel dat het Friese kortebaanschaatsen daar geen last van had, dat ging tenminste gewoon rechtuit. Jos de Koning, verbonden aan de VU in Amsterdam, vertelde over de ontwikkeling van het 1500 meter record vanaf 1956. Hij sloot de avond af met de resultaten van een razend interessant en origineel onderzoek: *What if...* Aan de hand van grafieken en ingenieus gecomponeerde tabellen rekende hij ons voor wat de werkelijke tijden (cyberspace?) geweest zouden zijn van de kampioenen vanaf 1956 als je klapschaatsen, flitsende kleding, training, spierkracht, luchtdichtheid, ijscondities etc. verdisconteerde. Dan blijkt dat sommige records helemaal niet zo bijzonder zijn als ze lijken. Alleen het record van Ard Schenk staat recht overeind. Efficiency neemt in de loop van de afgelopen vijftig jaren wel toe. Zelf zat ik te wachten op een omgekeerde redenering: zet Parra eens in wollen pak op hobbelig buitenijs op een laaglandbaan, kijk dan eens wat de tijd zou zijn. Maar dat kan altijd nog. Feit is wel dat hoewel de recordtijden absoluut zijn, ze dat slechts zijn in tijd, niet in prestatie. Daarvoor moet je de condities voor alle records naar het zelfde niveau toeschrijven, en dat heeft De Koning overtuigend gedaan.

Dan is het tijd voor koek en zopie. Het is weer onwinters warm buiten, daar in Haarlem. Er wordt geschaatst, dat wel, maar ja, het is kunstijs. Wanneer is er weer echt buitenijs? Een paar sprekers en toehoorders waren daar erg pessimistisch over.